

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiilo jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oreno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarisi izhajajo vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja 12—K
pol leta 6—
četrt leta 3—
posamezna številka po 30 vin.

Za reklamne novice, pojasnila, poslana,
razpise služb je plačati po 40 vin. za
vsako peti-vrstno. Priloge stanejo poleg
poštne šte 30 K.

Telefon uredništva
št. 118.

Za oznanila je plačati od enostopne peti-vrstne,
če se tiska enkrat 50 vin.
dvakrat 40
trikrat 30
za nadaljnja izvršenja od peti-vrstne po 20 vin.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Mestni trg št. 17/III.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja dvojna številka »Učit. Tov.« izide dne 28. t. m. V njej priobčimo tudi načrt glede združitve vsega učiteljstva kraljevine SHS v skupni organizaciji.

Še vedno po starem načinu.

Uradni list z dne 25. februarja t. l., št. 54., priobčuje natečaj služb pri poštenem čerkovnem uradu za Slovenijo v Ljubljani. Namestiti je več uradnikov, oziroma uradnic. Pod 11. točko natečaja beremo: »Tri računovodje v XI. činovnem razredu kategorije D.« Poleg stoji opazka: »Zahtevajo se stitje razredi realke ali gimnazije, učiteljice ali matura na liceju.«

K temu razpisu nam piše tovariš nadučitelj, ki je bil med vojno kot nadporočnik v Srbiji v upravni službi:

Kakor je razvideti iz citiranega razpisa, je po mnenju kuratorija poštenega čerkovnega urada za Slovenijo dovršeno učiteljice toliko vredno kakor četrti razred realke ali gimnazije. Če imate maturo, si potemtakem toliko cenjen, kakor če dovršiš nižjo srednjo šolo. Zakaj sem pa moral prej absolvirati nižjo gimnazijo, preden sem mogel stopiti na učiteljsko? Zato, da me sedaj stavlja v isto vrsto z onim, ki ni mogel iz kakršnikoli vzrokov dokončati svojih študij in je običal sredi pota do svoje strokovne izobrazbe! Tako zapostavljanje in omalovaževanje našega stanu, oziroma stanovske izobrazbe nas je bolelo že prej v stari, zarukani Avstriji, toliko bolj nas boli sedaj v Jugoslaviji, ki ji ravna usodo — tako vsaj čujemo — demokratski in razsodni ljudje, ki bi pričakovali od njih, da ne sodijo našega stanu po starem načinu. Kakor kažejo dejstva, se motimo.

Naša »inteligenca« se sploh ne more otresti predsodkov. Posebno nekatere državne uradnike grize, da smo v materialnem pogledu sedaj njim enaki. To dejstvo ni samo znak slabe socialne vzgoje, ampak je dokaz grde nevoščljivosti in nadržanosti obnem. Ne rečem, da ni med državnim uradništvom častnih izjem, toda če se tudi v Jugoslaviji oblasti postavljajo na stališče kakor kuratorji poštenega čerkovnega urada, potem lahko rečemo, da oblasti same vzgajajo — prezirvalce našega stanu!

Se pred preobratom sem čul nekega našega jurista v poročniški uniformi, kako se je pritoževal, da je njegov zapovednik na fronti nadporočnik — učitelj! Dodal je opazko, da je sploh škandal, ker dosepejo učitelji do oficirskih šarž! No, tudi jaz sem se dvignil ob takem »škandalu« do stopnje nadporočnika. In kolikokrat sem moral v

upravni službi sestavljati zapisnike in prijave, in to namesto različnih komisarijev juristov in doktorjev, ki so me prišli prositi pomoči, čeprav sem le učitelj! A imel sem razsodnejšo glavo, da se mi ni bilo treba ob vsaki črki zaleteti k paragrafom.

Sicer pa — potrpimo! Čas in razvoj prineseta svoje! Kadar prenovljena šola izobrazila drugačen rod ne samo po glavi, ampak tudi po srcu, pridejo tudi nam drugačni časi. Pomagali smo si dostej preko strupenih jezikov in nizkih duš do boljsega materialnega stališča, pa si bomo pomagali s svojim delom tudi do take socialne pozicije, ki gre svobodnemu stanu v svobodni državi!

IVAN JAKSE:

Na pomoč mladini!

Naša mladina še nikdar ni toliko tipla in naš naraščaj še ni bil nikoli v toliki nevarnosti kakor danes. Našo mladino izrabljajo že peto leto na kmetih za najtežja težaška in hlapčevska dela. Mladina, ki bi morala sedeti danes v šoli, nam domestuje našim gospodarjem odrasle uslužbenice. Ona danes orje, virači, streže živini, čisti lleye, proži les, nalaga tovore in vodi težko obložene vozove ure in ure daleč do železniških postaj. Res je, da so bili mobilizirani očetje in starejši bratje in da je ostala doma poleg mater skoro izključno šolska mladina. Zaradi pomanjkanja moških delavcev je bilo naravno, da so morali šolski otroci prijeti za delo. Šolske oblasti so to podpirale in priporočale — zamude so se opravičile.

Vse bi bilo v tistih izrednih razmerah opravičljivo, da ni začelo naše ljudstvo mladino preveč izkoriščati. Pomislite 9 do 12 letni otroci so morali delati doma kakor živina. In to otroci, ki so v štadiju razvoja, ki potrebujejo še vsestranskega negovanja.

Prišel je tak otrok tuintam v šolo izmučen in zdelan, da se mi je v srcu zasmilil. V šoli se je od naporov nekoliko odpočil, da bi pa zamogel prisostvovati pouku — o tem ni bilo govora.

Poznam liše, kjer so imeli prej stalno krepkega hlapca, ki je bil komaj kos svojih nalogi. Zdaj sta stopila na njegovo mesto dva šibka šolarja, časih samo eden.

Splošno smo mislili, da se bo to izkoristanje in mučenje naše mladine s končano vojno nehalo. Pa motili smo se.

Brezvestneži so prišli do prepričanja, da jim šolar ravno tako opravlja vsakovrstna dela kakor vsak odrasel človek. Iz ozirov varčnosti in domače zanesljivo-

sti se ta razvada nadaljuje in dobiva na kmetih vedno večji obseg. Nebrojni so slučaji, da se ljudstvo trdovratno upira šolski obveznosti. »Je že 12 let star, ga račun za delo, ne bo hodil več v šolo!« — Tako slišimo dan za dnevom.

Povedati je treba odkrito, da je naše šolstvo med vojno silno trpelo, in treba bo več let krepkega in vztrajnega dela in napora vseh moči od strani učiteljstva, istotako pa mnogo dobre volje in energije od strani šolskih oblasti.*

Sedanja moška generacija je oslabela. Pomanjkanje, slaba hrana, vojni napori, raznovrstne skrbi in še marsikaj drugega — vse to je uničevalo fizično moč.

Naše kakor tudi vsakega naroda upanje in ponos pa je mladina, naša bodoča generacija. Skrb naša in merodajnih činiteljev se mora koncentrirati edino v točki, kako pomagati mladini in jo rešiti pred fizičnim polomom.

Ne smemo imeti naraščaja mladostnih starcev in stark, ne sključenih razoranih in izmučenih teles brez vsake odporne sile. Potrebujemo narod krepkih, zdravih in ponosnih mladeničev in deklet, mož in žen. Ti morajo biti najmočnejši zid, najvarnejša zaščita in branba naše domovine!

Zato apeliramo in rotimo o pravem času na šolsko oblast, da vzame resno v pretres, kako rešiti mladino fizične smrti. Gre za bodočnost, gre za naše vse! To je potrebnejše in nujnejše nego vsaka druga reforma. Postavimo se tudi v tem oziru na čelo drugim kulturnim narodom!

KAREL DOBERŠEK:

Pogled nazaj in naprej.

I.

Čutim v sebi pomenljiv dan, saj stopamo prvič v večjem številu na plan s svojimi idejami in načeli. Ostanem nam vsem ta ustane kot drugi zgodovinski steber našega šolskega razvoja v trajnem spominu. Ne moremo si tolmačiti tega dejstva drugače kot s prirodnim razvojem zgodovine. Pot prirode je preprosta, je ravna, že od pamtiveka začrtana. Prirodni razvoj zahteva veke do uresničenja tega ali drugega ideala, in ko je ta dosežen, se pokaže odsvid na obzorju zopet drugega ideala, ki stoji še bližje člo-

* Vse dosedanje odredbe ne bodo spravile otrok v šolo. Naš kmet je dober računar in prišel je do zaključka, da je še vedno na boljšem, ako se da vsak mesec kaznovati zaradi nerodnega obiskovanja, pri tem pa uporablja svojega otroka za delo, namesto da bi jemal v službo tujo osebo. Op. pis.

veku, še bližje prirodi sami. Kako dolgo je trajala do prvega lisaja na kamenu, kako dolgo do prve živali, do človeka, do prve oznanitve neumrjoče duše, do proglastitve odočbe samostojnih narodov. Da, to teh doseženih smotrov, ako jih imenujem po redu, se nam ne dozdeva potreba bogvekakšne kompliciranosti, in vendar se nam dozdeva pogled v bodočnost tako temen, kakor bi bilo polno zvičaj, polno ovir, laži na potu. Toda zgodovina, razvoj narodov, odstrani vse ovire, premaga vse težkoče. Nam primanjkuje samo perspektive, da bi presodili že vnaprej, kako daleč je do prinojnega stebra, do prihodnjega mejnega kamena. Zgodovina ne zahteva po vseh zakonih prirode samo ustvaritve dejstev, ampak ona jih z manjšo ali večjo silo potisne na pota, da se vzdrže.

Vse se mora tej pravični poti zgodovine ukloniti, in pred tem faktom izrečemo svoje tako globoko spoštovanje, v kolikor smo pač sami, formirani po najrazličnejših vplivih, več ali manj preprosti, bolj ali manj prirodni.

Zgodovina človeštva ima mnogo primer osvoboditve, a ni primere, da bi po tisočletnem robstvu se bilo treba osvoboditve iz suženskih spon. Vsak od nas se zaveda, da je naša usoda bila izredno težka, da se je podesetoril moralni, gospodarski in kulturni pritisk za ravno minula vojna leta, da smo bili obsojeni ne samo na narodno smrt kot tako, ampak celo na fizično. Zato ni čuda, ako se po takem robstvu, po tako mučnem, vse duševne sile vznemirjajočem našem položaju nismo še vsi zavedali, na katero pot nas je poklicala iz spanja zgodovina s svojim mogočnim glasom: »Vstanite!«

Mnogi so hoteli zopet nadejti nase križ, ob katerem so se uspavali, ki so ga nosili. Nadejti so ga hoteli na trudna ramena, vajena težkega tovara, a prijazna zgodovina ga je odstranila, in zbujejenci ga niso mogli najti, iskajoč tavajo še okrog; a to so zadnji sinovi majke Slave, drugi že hite objemat zlato svobodo. Naša Jugoslavija stopa na plan. Kar se še ni zavedlo — se bo; kar še ni gladko — bo; kar še ni urejeno — bo, ker mora biti, in naše težave se bodo v bratski slogi lajšale.

Zgodovina zatiranih in osvobojenih narodov nam jamči uspeh tako gotovo, kot je pri nas doma junaštvo in bister um.

Ob meji smo bili prvi in do zadnjega trenutka tlačani. Položaj je zaradi tega tudi drugačen, kot pri naših bratih v sredini. Nakrat smo se prebudili ob hiši kot stražarji in videli, da se je le-ta hiša po

LISTEK

Umik avstro-ogrskе vojske iz Srbije.

Piše Božo Račić.

(Dalje)

Ker sem se mudil dalje časa v Karlovcih, sem se seznanil z različni ljudmi in razmerami, od katerih je vredno seznaniti tudi Slovence s sledečimi.

Sremski Karlovcji so za Novim Sadom prvo kulturno središče bivših avstrijskih Srbov. V narodnostnem oziru so avstrijski Srbi prednjačili onim iz kraljevine. Organizirali so krasno podrobno narodno delo, ki je bilo pa na trdni finančni podlagi. To so si ustvarili Srbi sami — največ še v tujni življeni in tam obogateli trgovci. Z vsem pravom jih stavljam za zgled našim. Naj bi naši obilo posnemalcev!

Vsakemu tujcu zbude zanimanje: krasna cerkev z dvema stolpoma, dvor, seminar, narodni fondovi in gimnazija. Vsa ta poslopja so res kulturne trdnjave, ki so ohranile desetletja toliko Srbov in bi kljubovale tudi še stoletja. Krasna pravoslavna cerkev je monumentalna zgradba, ki se ponaša v svoji notranjosti s krasnimi Jovanovičevimi slikami, ki jim je snov vzeta iz srbske cerkvene zgodovine in narodnega življenja. »Dvor« je krasna palača, kakršne bi v Ljubljani zaman iskali. Tukaj je sedež metropolita, in sezidan je iz legata pokojnega metropolita Stevana Stratimirovića, ki je zapustil v ta namen 60.000 dukatov. Sezidal pa je dvor patriarh Giorgije Branković. Prostorni dvor ima veliko sprejemno dvorano, kjer deli ob slovesnih prilikah patriarh avdienco.

Vladni zastopnik je imel tudi krasen konak, kadar se je mudil tam, in enako sedem episkopov, kadar pridejo v goste. V veliki obednici se nahaja krasna Jova-

nočeva slika: »Velika seoba Srba pod patrijarhom Carnojevičem.« Paja Jovanović je najpopularnejši in najboljši srbski slikar za Predičem. Mnogim bo znana tudi slika: »Uči deda svog unuka.« Snov njegovim slikam je vzeta iz narodnega življenja, in ni čuda, če je priljubljen pri narodu kakor n. pr. naš Gaspari, ki nam je ustvaril toliko krasnih del in obogatil našo slovensko umetnost. Slikar Uroš Predič pa ima v dvorski kapeli dve krasni sliki: Matere božje in Jezusa. Prva je res narodna — vsakdo takoj spozna v njej črnooko srbsko ženo, četudi ni v narodni noši. Slike so razmnožene, in skoraj vsaka srbska hiša jih ima. Isti slikar ima še krasno sliko na dvoru: »Zadružbina Lukijana Bogdanovića.« Slika predstavlja Lukijana, kako prosi sv. Nikolaja za brod na razburkanem morju. Brod pa nosi srbski barjak — torej prosi za srbski narod.

Na dvoru stanuje patriarh in druga duhovščina pravoslavne cerkve.

Cez cesto od dvora stoji palača »Narodnih fondov.« Kapital znaša preko 45 milijonov. Nabrali so to samostani, duhovniki in narod. Iz tega denarja vzdržujejo: 2 srbski gimnaziji, in sicer v Novem Sadu in v Karlovcih, 3 učiteljska: Sombor, Pakrac, Karlovac; 3 višje dekliske šole: Sombor, Pančevo in Novi Sad. Dalje podpirajo mnogo ljudskih šol in učiteljev, duhovniških vdov in sirot (pravoslavni). Izdajajo mnogo knjig in skrbe za srbski tisk.

Gimnazija je krasna stavba in je zidana po načinu nekega zgodovinskega samostana iz Srbije. Profesorji so popolnoma neodvisni in lahko si je misliti, da se na tej gimnaziji niso vzgajali črnoolt patrijotje kakor pri nas. Sremski Srbi so izbijali s klinom avstrijski sistem, ker so imeli tako organizirano delo, da jim je bil obstanek vedno zagotovljen. Pri nas pa še vedno manjka organiziranega dela in zato ne pridemo nikamor. (Konec.)